

(ALDC, VIII, 1917. Tu tens *menys* diners *que* el teu germà)

Menys, ‘més poc, denotant disminució o inferioritat en una comparació’, deriva d’un hipotètic *MĪNŪS, format sobre MĪNŪS amb la darrera síl·laba modificada per atracció de MAIUS, PEIUS, MELIUS, tots ells acabats en -IUS; doc. des del s. XII, va anar decaient en segles posteriors per la competència de *manco* i, més tard, de *menos*, ajudant-hi potser l’escassa diferenciació de l’antònim *més* (cf. mapa 1330). La pronúncia predominant és *m[ɛ]nos*, una vocal potser arrossegada per la de *m[ɛ]nys*; els escassos supervivents actuals són de caràcter arcaic (21).

Manco provindria de *manco* ‘mutilat’ (< MANCUS), probablement per via de l’italià *manco* (DCVB), que podria ser un manlleu oral “portat pels nostres comerciants de les Dues Sicílies” (DECat), documentat des del s. XV (Gomez Gane, 2012); malgrat l’àmplia extensió que li atribueix el DCVB, actualment el seu ús és molt reduït i sempre en convivència amb *menos*, o es troba fossilitzat en locucions com *ni mancos, ni més ni mancos* 83. En la lexicografia històrica valenciana el registra C. Ros (1764), però *menys* coneix un més gran nombre d’atestacions (C. Ros, 1739; Sanelo, 1802; Orellana, 1802 a; Escrig, 1851; Martí Gadea, 1915); en bal. alternen *manco* i *menos* (Figuera, 1840;

Amengual, 1858-1878; Febrer Cardona, v. 1830 [2001]), però es desconeix *menys*.

Menos (s. XVII) és pres del cast., on prové de MĪNŪS i es documenta des del s. X. La llengua també ha recorregut a expressions sintagmàtiques, com *més pocs* (var. *més pots* 73, 74, 77, 78, 82, amb l’assimilació -[ks] > -[ts] pròpia del mall.); *més poca* 85, de l’alg., invariable (“*poca* hòmens”, “*poca* dones”); *no tants* 44, 99 o *no tants de* 141.

Des d’un punt de vista geolingüístic, el castellanisme *menos*, des del s. XVII ha anat guanyant terreny en tot el territori (tret de l’alg.), amb una revifalla de *menys* els darrers decennis (l’observació de l’inf. de la loc. 28, “*menys*, ara, és més fi”, pot ser un indicatiu de la seva recuperació), afavorida per la pedagogia dels llibres de barbarismes, l’escola i els mitjans de comunicació; els seus registres des de la meitat del s. XX han estat escassos, centrats en el cat. central (per a *manco* usat en senyals horaris, cf. mapa 1316) i sempre amb la competència del castellanisme. *Manco* mostra supervivents en algunes poblacions del bal. i del val.

Són mots normatius *menys*, des del DOrt, 1197; *més poc*, *no tant*, des del DG₁, 1932; *manco*, des del DIEC₁, 1995.

